

دانشگاه علوم پزشکی تهران
معاونت تحقیقات و فناوری
مدیریت امور پژوهشی

دی ماه ۱۴۰۳

نشست خبری برای ارائه پیام پژوهشی

شناسایی تعیین کننده های اجتماعی موثر بر پیشگیری، کنترل و انتشار
بیماریهای منتقله از پشه آندس در کشور و ارائه توصیه های سیاستی

مجری اصلی:

دکتر محمدرضا میینی زاده، موسسه ملی تحقیقات سلامت

طرح تحقیقاتی با عنوان "شناسایی تعیین کننده های اجتماعی موثر بر پیشگیری، کنترل و انتشار بیماریهای منتقله از پشه آئدس در کشور و ارائه توصیه های سیاست" توسط جناب آقای دکتر محمدرضا مبینی زاده هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران به عنوان مجری اصلی اجرا شده و در سال ۱۴۰۳ خاتمه یافته است. این پژوهش می تواند به ارتقای سطح دانش و سلامت در حوزه "ارتقاء سلامت" کمک نماید. در ادامه خلاصه ای از پیام پژوهش و کاربرد آن در راستای ارتقای سلامت جامعه برای استفاده از ذینفعان توسط مجری محترم به اشتراک گذاشته شده است. امید است این دستاورد بتواند راهگشای توسعه و کاربردی شدن نتایج پژوهش باشد.

✍ خود را معرفی کرده و سوابق علمی و اجرایی مرتبط با طرح حاضر را مختصر بیان کنید.

اینجانب دکتر محمدرضا مبینی زاده، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران، با تخصص در حوزه مدیریت و اقتصاد سلامت هستم. حوزه پژوهشی من عمدتاً بر تحلیل سیاست های سلامت با تأکید اولویت بندی مداخلات سلامت، ارزیابی فناوری سلامت و مطالعات سیستم سلامت متمرکز است.

این پروژه نیز در امتداد همان رویکرد علمی و با هدف شناسایی شکاف های دانشی در حیطه تعیین کننده های سلامت و ترجمان یافته های پژوهشی در قالب سیاست های بین بخشی طراحی و اجرا شده است.

✍ تیم مجریان و همکاران طرح را همراه با وابستگی سازمانی آنها معرفی فرمایید.

مدیریت علمی طرح بر عهده اینجانب و دکتر علیرضا اولیایی منش به عنوان مجری دوم بود. طرح با حمایت سازمانی مرکز مدیریت بیماری های واگیر وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و حمایت علمی و مشارکت فعال دکتر حکیمه مصطفوی، دکتر احد بختیاری، آقای جواد جعفرزاده، خانم فاطمه محمدی و دکتر عفت محمدی از مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، طراحی و اجرا شد. در اجرای این پژوهش، همکارانی از مرکز تحقیقات عدالت در سلامت، مراکز تحقیقاتی عوامل اجتماعی موثر بر سلامت (دانشگاه های علوم پزشکی بوشهر، هرمزگان، چابهار و گیلان)، شبکه تحقیقات و فناوری عوامل اجتماعی موثر بر سلامت و شورای سلامت و امنیت غذایی نقش فعالی داشتند.

✍ مخاطبان نتایج و پیام حاصل از طرح پژوهشی شما چه افراد/گروه هایی هستند؟

نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده طیف گسترده‌ای از ذی‌نفعان قرار گیرد. در وهله نخست، سیاست‌گذاران و مدیران ارشد در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌ویژه در حوزه‌های بهداشت عمومی، بیماری‌های واگیر، سلامت محیط و مدیریت بلایا، از مهم‌ترین مخاطبان این نتایج هستند؛ همچنین مدیران و کارشناسان بهداشت در دانشگاه‌های علوم پزشکی، به‌ویژه در استان‌های جنوبی و مناطق پرخطر، می‌توانند از این شواهد برای بهبود برنامه‌های آموزشی، پایشی و بهسازی محیط بهره‌گیرند. علاوه بر آن، سازمان‌های بین‌بخشی و اجرایی نظیر شهرداری‌ها، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان مدیریت بحران، و جمعیت هلال‌احمر نیز از جمله مخاطبان کلیدی هستند که نقش مهمی در ارتقای زیرساخت‌های محیطی، مدیریت پسماند، آب‌های سطحی و افزایش آمادگی در برابر شیوع بیماری دارند. همچنین سازمان‌های مردم‌نهاد، گروه‌های داوطلب محلی و انجمن‌های فعال در حوزه سلامت، محیط زیست و توانمندسازی اجتماعی نیز می‌توانند با استفاده از نتایج پژوهش، نقش مؤثرتری در جلب مشارکت مردمی و اجرای مداخلات محلی ایفا کنند. در نهایت، مراکز دانشگاهی و پژوهشی فعال در حوزه‌های اپیدمیولوژی، علوم اجتماعی سلامت، تغییرات اقلیمی و نظام سلامت، از دیگر مخاطبان این پژوهش هستند.

✍ یک عنوان کوتاه، جذاب و قابل فهم برای مخاطبان که نمایانگر پیام اصلی پژوهش شما باشد، بیان کنید .

مهار بیماری‌های منتقله از پشه آئدس با نگاهی فراتر از سلامت؛ نقش کلیدی عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی در ایران

✍ پیام کلیدی پژوهش شما چیست؟

پیام کلیدی این پژوهش آن است که کنترل و پیشگیری از بیماری‌های منتقله از پشه آئدس در ایران تنها با رویکردهای بهداشتی ممکن نیست، بلکه نیازمند توجه جدی به تعیین‌کننده‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی سلامت است. عوامل مؤثری مانند فقر، ناکارآمدی زیرساخت‌های شهری، ضعف نظام مراقبت و کمبود آگاهی عمومی، نقش تعیین‌کننده‌ای در گسترش این بیماری‌ها دارند. بنابراین، موفقیت در مهار این بیماری‌ها مستلزم رویکردی جامع، مشارکتی و چندبخشی است که سلامت را در همه سیاست‌ها نهادینه کند و به مداخلاتی چون آموزش همگانی، توانمندسازی جوامع محلی، بهسازی محیط و تقویت همکاری‌های بین‌بخشی اولویت دهد.

✍ پیام پژوهشی خود را در قالب زیر بسط دهید و بیان کنید که "چه کسی"، "چه چیزی"، "چرا" و "کجا" از نتایج پژوهش شما استفاده می‌کند.

• اهمیت و نوآوری موضوع

در این پژوهش، برای نخستین بار در ایران، بیماری‌های منتقله از پشه آئدس (از جمله دنگی، زیکا و چیکونگونیا) با نگاهی اجتماعی و بین‌بخشی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. نوآوری اصلی این مطالعه، تمرکز بر نقش تعیین‌کننده‌های اجتماعی، اقتصادی، محیطی و نظام سلامت در گسترش و کنترل این بیماری‌هاست؛ موضوعی که تاکنون عمدتاً از منظر اپیدمیولوژیک و صرفاً بهداشتی بررسی می‌شده و شواهد جامعی در خصوص علل زمینه‌ای و مداخلات مؤثر در ایران وجود نداشته است.

• مهمترین نتایج طرح به زبان غیر تخصصی

نتایج این طرح، به زبان ساده، نشان می‌دهد که عواملی نظیر تغییرات اقلیمی، فقر، ضعف زیرساخت‌های شهری، مدیریت نامناسب پسماند، کمبود آموزش همگانی و ناهماهنگی میان نهادهای دولتی از مهم‌ترین دلایل گسترش این بیماری‌ها در ایران هستند. از طرفی، مداخلاتی مانند آموزش در مدارس و مساجد، بهسازی محیط، استفاده از رسانه‌های محلی، جلب مشارکت رهبران محلی و تقویت همکاری‌های بین‌بخشی از مؤثرترین راهکارهای کنترل و پیشگیری محسوب می‌شوند.

• موارد کاربرد نتایج طرح

این نتایج می‌توانند مورد استفاده سیاست‌گذاران حوزه سلامت، شهرداری‌ها، سازمان محیط زیست، وزارت آموزش و پرورش، سازمان مدیریت بحران، سازمان‌های مردم‌نهاد، و رسانه‌های جمعی قرار گیرند. در سطح کشوری و استانی، مدیران و کارشناسان حوزه بهداشت می‌توانند از این یافته‌ها برای طراحی برنامه‌های کنترل بیماری، آموزش عمومی و ارتقای زیرساخت‌ها استفاده کنند. در نهایت، این پژوهش بستری برای تقویت همکاری‌های بین‌بخشی و مشارکت جوامع محلی در راستای کنترل بیماری‌های نوپدید و بازپدید در مناطق پرخطر کشور فراهم می‌سازد.

✍ دو تأثیر و یا کاربرد اصلی پژوهش شما چیست؟

این پژوهش دو تأثیر و کاربرد اصلی دارد:

۱. توانمندسازی سیاست‌گذاران برای طراحی مداخلات هدفمند و مبتنی بر شواهد: با شناسایی

مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های اجتماعی مؤثر بر شیوع بیماری‌های منتقله از پشه آئدس در ایران و اولویت‌بندی مداخلات پیشنهادی، این پژوهش ابزار عملی برای تدوین برنامه‌های پیشگیری و کنترل متناسب با شرایط بومی کشور فراهم می‌کند.

۲. تقویت رویکرد بین‌بخشی در کنترل بیماری‌ها: یافته‌های پژوهش بر ضرورت همکاری میان نهادهای

بهداشتی، شهرداری‌ها، سازمان محیط‌زیست و نهادهای اجتماعی تأکید دارد و می‌تواند به شکل‌گیری

ساختارهای اجرایی هماهنگ و کارآمد برای مقابله با چالش‌های نوظهور مرتبط با تغییرات اقلیمی و تهدیدات بهداشت عمومی کمک کند.

✍ محدودیت‌های شواهد و نتایج به دست آمده در طرح شما چه بوده است؟

۱. به دلیل محدودیت‌های زمانی و مالی، امکان انجام مصاحبه با ذی‌نفعان محلی در تمام استان‌های درگیر وجود نداشت؛ بنابراین تحلیل رفتار و نگرش جوامع محلی به‌صورت مستقیم انجام نشد و نظرات کارشناسان استانی به‌عنوان نمایندگان آگاه مورد استفاده قرار گرفت.
۲. بسیاری از مداخلات شناسایی شده مبتنی بر مطالعات بین‌المللی و تجربیات کشورهای دیگر هستند. با توجه به تفاوت‌های زمینه‌ای، اجتماعی و فرهنگی، ممکن است اثربخشی این مداخلات در ایران متفاوت باشد و نیاز به پایش و ارزیابی مستمر داشته باشد.
۳. به دلایلی از جمله مشغله کاری، پراکندگی جغرافیایی یا تمایل پایین به مشارکت، برخی از سیاست‌گذاران یا نمایندگان جوامع محلی در فرایند مصاحبه‌های کیفی حضور نداشتند.

✍ انجام چه پژوهش‌هایی را در ادامه تحقیق خود پیشنهاد می‌دهید که می‌تواند منجر به کاربردی‌تر شدن نتایج و تاثیر بیشتر یافته‌های شما شود؟

۱. انجام پژوهش‌های مداخله‌ای و پایلوت در استان‌های درگیر با بیماری‌های منتقله از پشه آئدس برای سنجش اثربخشی مداخلات شناسایی شده (مانند آموزش عمومی، مدیریت پسماند، جلب مشارکت رهبران محلی و ایجاد سیستم‌های پایش محیطی) در شرایط واقعی ایران، به تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد کمک خواهد کرد.
۲. بررسی ساختارهای حکمرانی، سازوکارهای هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، و نقش نهادهای محلی در کنترل بیماری‌های واگیر، می‌تواند به طراحی چارچوب‌های همکاری مؤثر و بومی‌سازی شده در سطح ملی کمک کند.
۳. انجام مطالعات مبتنی بر جامعه (ethnographic) یا تحقیق کیفی متمرکز بر نگرش‌ها، موانع رفتاری و فرهنگی در مناطق پرخطر می‌تواند به طراحی بهتر مداخلات مبتنی بر مشارکت مردم کمک کند.
۴. با توجه به روند گرم شدن زمین، انجام مطالعات مدل‌سازی پیش‌بینی‌محور برای شناسایی مناطق با ریسک بالای بروز بیماری در سال‌های آینده بسیار ضروری است تا اقدامات پیشگیرانه هدفمند انجام شود.

ادامه مسیر کاربردی کردن یا اجرای پژوهش های آتی، به چه حمایت هایی از سمت مسوولین و نهادهای مرتبط نیاز دارد؟

اجرای کاربردی نتایج این پژوهش و پیشبرد مطالعات آتی نیازمند حمایت مسئولان و نهادهای مرتبط در سه محور اصلی است: نخست، تأمین منابع مالی کافی برای طراحی و اجرای مداخلات پایلوت در سطح ملی و استانی؛ دوم، تقویت هماهنگی بین بخشی میان نهادهایی مانند وزارت بهداشت، شهرداری ها، آموزش و پرورش و سازمان محیط زیست برای اجرای سیاست های مشترک؛ و سوم، توسعه زیرساخت های فناوری و دسترسی به داده های به روز برای ایجاد نظام های پایش، هشدار سریع و جلب مشارکت جامعه. این حمایت ها شرط لازم برای اثربخشی و پایداری مداخلات مبتنی بر یافته های پژوهش هستند.

آیا نتایج طرح شما منجر به تغییری در ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، بهداشتی، آموزشی، ارزش های دینی یا قوانین سازمان غذا و دارو شده است؟

نتایج این طرح، با برجسته سازی نقش تعیین کننده های اجتماعی در گسترش بیماری های منتقله از پشه آندس، موجب جلب توجه سیاست گذاران به لزوم طراحی مداخلات چندبخشی فراتر از نظام سلامت شد. این یافته ها زمینه را برای تغییر نگاه بهداشتی صرف به رویکردی اجتماعی تر در مدیریت بیماری فراهم کرده و در جلسات مشورتی با معاونت بهداشت وزارت بهداشت مورد استفاده قرار گرفته است.

در صورتی که این طرح منتج به مقاله شده است لینک مقاله (ها) را اعلام کنید.

دو مقاله اصلی این طرح در حال تدوین و فرآیند داوری هستند.

اگر مخاطبان یا سایر پژوهشگران بخواهند با شما ارتباط برقرار کنند، مسیر ارتباطی شما چیست؟

تلفن: ۰۹۱۲۷۰۰۶۶۱۷

ایمیل: mrmobini1986@gmail.com

حداکثر چهار مرجع اصلی استفاده شده در طرح خود را ذکر نمایید:

1. Tissera H, Pannila-Hetti N, Samaraweera P, Weeraman J, Palihawadana P, Amarasinghe A. Sustainable dengue prevention and control through a comprehensive integrated approach: the Sri Lankan perspective. WHO South-East Asia Journal of Public Health. 2016;5(2):106-12.

2. Umoke PC, Umoke M, Eyo N, Ugwu MBBS A, Okeke E, Nwalieji CA, et al. Delay in health-seeking behaviour: Implication to yellow fever outcome in the 2019 outbreak in Nigeria. Health & Social Care in the Community. 2021;29(3):703-11.
3. ۱۷۸ Wilder-Smith A, Tissera H, AbuBakar S, Kittayapong P, Logan J, Neumayr A, et al. Novel tools for the surveillance and control of dengue: findings by the DengueTools research consortium. Global health action. 2018;11(1):1549930.
4. ۱۷۹ Xue L, Ren X, Magpantay F, Sun W, Zhu H. Optimal control of mitigation strategies for dengue virus transmission. Bulletin of Mathematical Biology. 2021;83:1-28.

✍ در خاتمه، اگر توضیح یا نکته دیگری باقی مانده، بیان کنید.

برای سهولت در انتقال پیام‌ها و نتایج به مخاطبان سیاست‌گذار، گزاره برگ‌هایی نیز بر اساس یافته‌های اصلی پژوهش تدوین شده است که در آن‌ها هر موضوع کلیدی با زبانی خلاصه، علمی و کاربردی معرفی شده است و در وب‌سایت مرکز تحقیقات عدالت در سلامت قابل دسترسی هستند:

<https://herc.tums.ac.ir/news/%D8%A8%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D8%A8%D8%B1%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%BE%DB%8C%D8%B4%D9%86%D9%87%D8%A7%D8%AF%DB%8C-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%A2%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%B4-%D9%88-%D8%A2%DA%AF%D8%A7%D9%87%DB%8C-%D8%A8%D8%AE%D8%B4%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%DB%8C%D8%B4%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D9%88-%DA%A9%D9%86%D8%AA%D8%B1%D9%84-%D8%A8%DB%8C%D9%85%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%85%D9%86%D8%AA%D9%82%D9%84%D9%87-%D8%A7%D8%B2-%D9%BE%D8%B4%D9%87-%D8%A2%D8%A6%D8%AF%D8%B3>

شناسنامه خبر

عنوان طرح: شناسایی تعیین‌کننده‌های اجتماعی موثر بر پیشگیری، کنترل و انتشار بیماری‌های منتقله از پشه آئدس در کشور و ارائه توصیه‌های سیاست

کد طرح: ۷۵۴۲۱

مجری اصلی: دکتر محمدرضا مبینی زاده

تاریخ اختتام: دی‌ماه ۱۴۰۳

لینک مقاله: در دست انتشار